

Postoje li izgledi za integraciju vizualne i tehničke civilizacije (koje gospodare našim povijesnim trenutkom) s prirodnim ambijentom čovjekovim u **moderanu kulturu prostora**?

Svako je vrijeme u povijesti težilo realizaciji svog prostornog izraza. Međutim, svakoj je realizaciji te vrste prethodilo dugo razdoblje sazrijevanja u kojem povijesna epoha zrije likovnu bit kao svoju koncepciju vizualnih osnova.

Naše je vrijeme do danas nesumnjivo pokušalo izraziti svoju koncepciju: kao put u nepoznato, kao razlaganje ranijeg formalnog svijeta, kao apriorističko ispostavljanje likovne teze, kao konstruktivističku sliku na rubu novih svjetova...

Pokretanju jednog prostornog ili plastičnog svijeta danas više ne mora prethoditi izmišljanje iluzije realnosti kao one konvencije kojoj se nekoć podvrgavao cjelokupni potencijal jedne likovne energije. Danas, uz gotovo totalnu analitiku u teoriji i uz suvremeni tehnički razvitak, pokretanju ovih fenomena prethodi jedinstveni princip univerzalnog postupka integracije. Kao općevažeci, ovaj postupak imenuje svako pokretanje likovnog i prostornog oblika i, upravo kao univerzalan, on zastupa sve estetičke pretpostavke umjetnine — njezinu osebnost i specifičnost, te zastupa istinski realitet svakog pojedinačnog konkretna.

Energije koje formiraju jedan arhitektonski ili urbanistički oblik sigurno su različite od energija koje pokreću funkcija nekog predmeta industrijske proizvodnje ili tehničkog predmeta.

Međutim, reduciranje funkcioniranja arhitekture ili nekog urbanog fenomena na pukih tehničko-mehanički zadatak i svrhu, znači zapuštanje bitne funkcije prostora, i napuštanje bitne cjelovitosti takve funkcije u ime nekih parcijalističkih motivacija (tehnicizma ili raznih ekonomičističkih i praktičističkih koncepcija funkcioniranja prostora). Jednoznačnost sheme u urbanističkom sadje-ljavanju prostora i poopćeni kompozicioni kriterij u oblikovanju i organizaciji grada ne vidimo kao istinit i iskren izraz našega vremena, jer mehaničko-tehnička razina života nikako nije cio život, pa, prema tome, ona ne može jednakovrijedno zadovoljiti ljudsku narav.

Relativno totalna analitičnost u problematiki prostora, koja je danas teoretski izvediva, povlači i pitanje etike i odgovornosti u prostornom stvaranju.

Pa kako izabrati najbolji put?

Čovjekovo mijenjanje prirode, njegova uloga graditelja, u doslovnom smislu, zasnovana je na korespondenciji s pejzažom (senzornoj ispunjenosti pejzažom), na složaju graditeljskog iskustva, na čovjekovoj povijesnoj dimenziji i, iznad svega, na njegovoj specifično ljudskoj situaciji.

Povijesna dimenzija sažima progresivnu tendenciju prošlosti, trenutak sadašnjosti i usmjerenosti prema budućnosti. Raspoložujući zastrašujućom tehnikom koja nadsjenjuje svijet, čovjek je danas stekao jezovitu moć da posije mrak uništenja nad budućnošću svijeta ili — da ozbilji jednu dostojanstveniju i čovjeka dostojniju budućnost.

Raščovječenost čovjeka-robot, kao pakleni projekt samosvrhovitosti tehničkog genija, ravnopravno konkurira danas humanističkoj viziji svijeta i čovjeka u njemu. Da bi čovjek bio čovjekom i njegov svijet humanim svijetom, svako stvaralaštvo nužno treba zahvatiti u život do njegova najplemenitijeg sloja, do sloja doživljaja, koji toplinom atri-buira sav život.

U arhitekturi i urbanizmu, kao disciplinama kojima je uloga stvaranje ljudskog prostora, dosezanje tog sloja pretpostavlja, s jedne strane, jedinstven emotivno-misaoni pristup prostoru kao takvom, a uz to i ocjelovljen, jedinstven tretman oblika i prostora u svjetlu jedinstva prirodnog i društvenog ambijenta čovjeka.

U urbanizmu i prostornom planiranju takav pristup aktualizira temu mikro- i makro-regionalnog, ukazuje na značaj **konkretnosti**, kako društvenog tako i, **što je od posebne važnosti u arhitekturi**, prirodnog ambijenta.

antoaneta pasinović

spontana gradnja i regionalizam

Naime, jedino cio stvaralački odnos — kada prostorno jedinstvo rezultira iz kreativne re-akcije arhitekta ne totalitet prostornog problema — može donijeti doista sadržajnu prostornu vrijednost nasuprot shematici i hermetici, koje danas dominiraju u svijetu prostornog oblikovanja.

Temeljni zahtjev upućen stvaralocima prostora sastoji se danas u tome da se upute prema punoj humanističkoj orijentaciji arhitektonske i urbanističke produkcije; prema orijentaciji koja, dakle, zasniva prostor kao emocionalno-doživljajni korelativ integralno pojmljenom životu. Naime, prevladavanje tehnicizma ne može se izvoditi putem odvojenosti ili potpune odvojenosti prirodnog i društvenog ambijenta čovjekova, nego samo njihovom punom stvaralačkom sintezom.

Regionalizam u svjetlu suvremenog poimanja prostornosti nije samo stvar puke aplikacije pejzažnog materijala, niti pukog sklapanja materijala u tradicionalnu formu. Bilo bi apsurdno danas smatrati kamene ili neke druge kućice za istinitu i zbiljsku ekspresiju našeg vremena, ali i onako — onaj, koji je regionalni oblik prepoznao u površinskom aspektu pejzažnog materijala, a da nije nazrijeo prostor-bit — dakle dublje i složenije konstituante prostornog jedinstva — taj nije ni okrznuo zbilju prostornog.

Afirmaciju ambijenta, deografskog i kulturnog, odnosno prirodnog i društvenog, ne smijemo svoditi na dogmu pejzažnog ili ambijentalno već postojećeg materijala, jer postoji opasnost da je naše poimanje prostornog odavno već pregazilo vrijeme. Naime, pitanje arhitekture, pa i urbanizma, je pitanje **shvaćenog prostora**, a ne neko cizeliranje površina.

Materijal, bio on suvremen ili tradicionalan, sam po sebi nije relevantan za uspješno kontinuiranje nekog pejzaža ili već postojećeg prostornog sklopa u suvremeno prostorno jedinstvo.

Regionalizam u izvornom obliku pripada prvenstveno spontano nastalom gradskom obliku i spontanom graditeljstvu uopće. Ono je gradilo s pejzažnim materijalom, međutim ako njegovu aplikaciju izdvojimo iz jedinstvenog konteksta bitnog funkcioniranja prostora, onda takva aplikacija gubi svoj prostorni značaj i doista postaje samo cizeliranje površina. Graditeljima spontano ili organski nastalog grada svojstvena je kaotična predodžba prostora zasnovana na senzornoj ispunjenosti pejzažem, dakle, na vizuelnim posebnostima i specifičnostima prostornog odnosa jedne posve određene geografske i kulturne sredine. Upotreba pejzažnog materijala prakticirala se redovito u vremenima, koja još nisu proizvela ljudsku zajednicu u jak državni oblik. Prijelaz na kamen u sredinama gdje ga nije bilo, a sjetimo se samo kultura u dvorječju Eufrata i Tigrisa, ili kulture Egipta, javlja se redovito uz materijalni prosperitet i formiranje klasne, tj. državne vlasti, koja je s pojavom prosperiteta usko povezana.

Spontano nastali tip urbane aglomeracije oblikuje se u uvjetima organskog rasta i nesvjesnog prostornog ekvivalenta, tj. prostorno transponirane mjere integralno ljudskog življenja. Graditelj aksiomatski tvori takvu „organizaciju“ životnih procesa, i tako nadgrađuje i kontinuiraju pejzaž u prostor da implicitno realizira onaj prostorni odnos, koji izgrađuje i samog čovjeka. Tu su isključene alijenirane strukture prostornih odnosa, kakve dominiraju u „suvremenom“ svijesno planiranom gradu.

Regionalne karakteristike prostornog oblika javljaju se i u urbanizmu i u arhitekturi klasnih formacija. One, međutim, imaju posebnosti značaj, jer takvi oblici nastaju kao ona prostorna problematika koja je prvenstveno vezana uz društveni ambijent čovjeka, uz ambijent izdiferenciranog klasnog tipa. Takve regionalne karakteristike se pojavljuju kao zajedničke značajke oblika na većim geografskim ili klimatskim područjima (mediteransko područje, na primjer). Unatoč tome, mi razlikujemo francuski od njemačkog duha u arhitekturi i urbanizmu, kao i mediteranski ili srednjoevropski duh oblika i prostora.